

Měšec.cz:

Analýza zadluženosti českých domácností

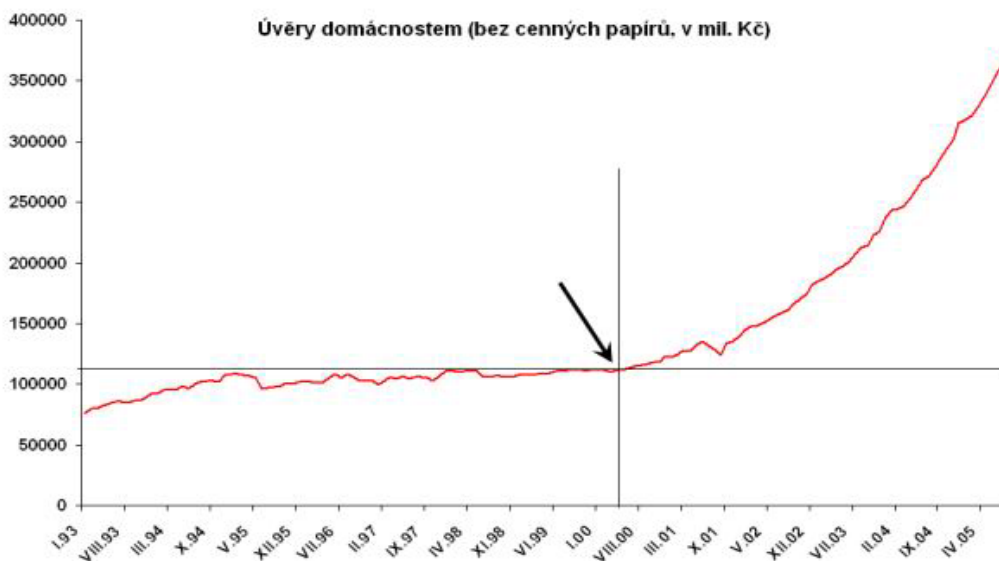
25. října 2005

Úvěry domácnostem patří k jedné z nejrychleji se rozvíjejících služeb, které finanční instituce domácnostem poskytují, a to již téměř tři roky. Na konci září přinesly tiskové kanceláře zprávu, že celkové dluhy domácností u bank a finančních institucí ke konci srpna vzrostly proti červenci o 9,4 miliardy na 371,5 miliardy korun. Za poslední rok tak dluhy domácností stouply o 93 miliard. Z těchto důvodů se finanční server Měšec.cz pokusil analyzovat některé souvislosti, které se na narůstající zadluženost domácností váží. Jde zejména o následující otázky:

- jak vypadají současné hodnoty zadlužování ve srovnání s uplynulým desetiletím,
- je tempo zadlužování domácností přiměřené,
- jaké důsledky rostoucí zadlužení má,
- jak vypadají obdobné hodnoty v zahraničí,
- co je účelem využití vypůjčených prostředků,
- jaká rizika s rostoucím zadlužením vznikají.

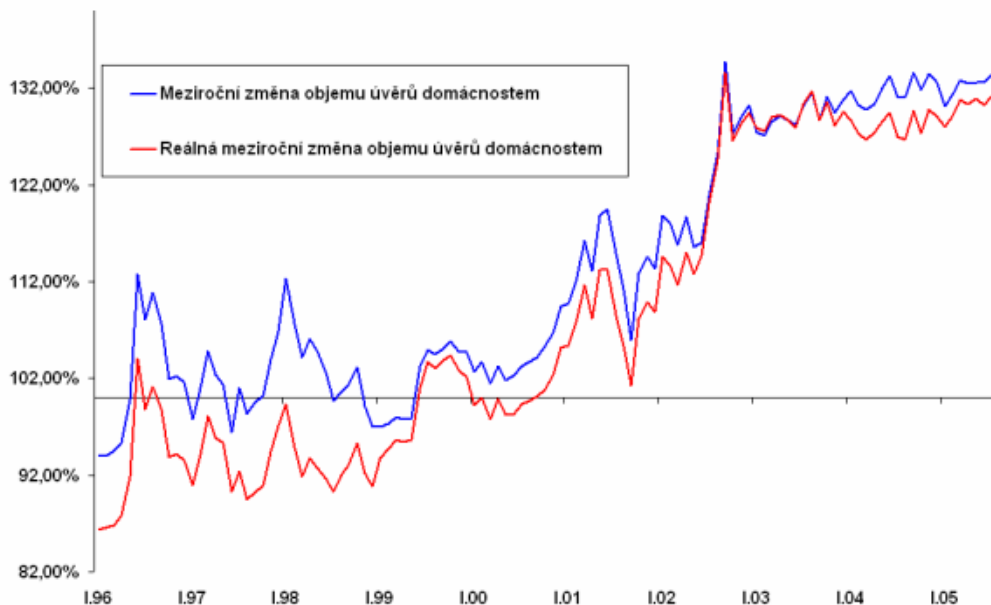
Dlouhodobý vývoj a úvěrový zlom

V průběhu devadesátých let se v případě úvěrů domácnostem mnoho nezměnilo. Za celé desetiletí nedošlo k výrazným zvrátům a zadlužení domácností v některých fázích dokonce i pokleslo. Důvody lze spatřovat jednak v nejisté budoucnosti, rozsáhlých ekonomických a sociálních změnách, neochotě bankovních ústavů půjčovat drobným klientům, vysokých úrocích apod. **Ke zlomu v zadlužení domácností došlo až na počátku nového tisíciletí, přibližně v polovině roku 2000.**

Poznámka: Zdrojem dat všech zde uvedených grafů a výpočtů je databáze ČNB, není-li uvedeno jinak.

Uvedený úvěrový zlom lze vypořádat nejen z celkového objemu úvěrů domácnostem (viz graf výše), ale i při podrobnější analýze některých dalších číselných řad. Níže uvedený graf zachycuje vývoj úvěrů přijatých domácnostmi z pohledu meziročních přírůstků a zároveň vývoj těchto přírůstků očištěných o vliv změn cenové hladiny. Úvěrový zlom v polovině roku 2000 lze rozpoznat na první pohled.

Zatímco ve druhé polovině devadesátých let docházelo k reálnému meziročnímu poklesu úvěrů přijatých domácnostmi, od počátku nového desetiletí se tento trend změnil a to nejen nominálně, nýbrž i reálně. Od druhé poloviny roku 2000 tak až do dnešních dnů dochází k setrvalému nominálnímu i reálnému růstu objemu úvěrů přijatých domácnostmi, přičemž v posledních třech letech kolísá meziroční nárůst úvěrů domácnostem kolem 30 %.

Hypotéza o výrazné změně chování domácností na konci devadesátých let je prokazatelná i při pohledu na meziměsíční vývoj úvěrů domácnostem charakterizovaný řetězovým indexem. Následující graf jasně vypovídá o svižném tempu, v němž se domácnosti od počátku tohoto desetiletí zadlužují. Od konce roku 2001 se dluhy domácností zvyšují nepřetržitě dokonce i meziměsíčně a to reálně i nominálně.

Pro úplné dokreslení úvěrového zlomu lze ještě jednou využít graf reálné meziroční změny objemu úvěrů domácnostem posunutý v čase a převedený do přírůstkového stavu.

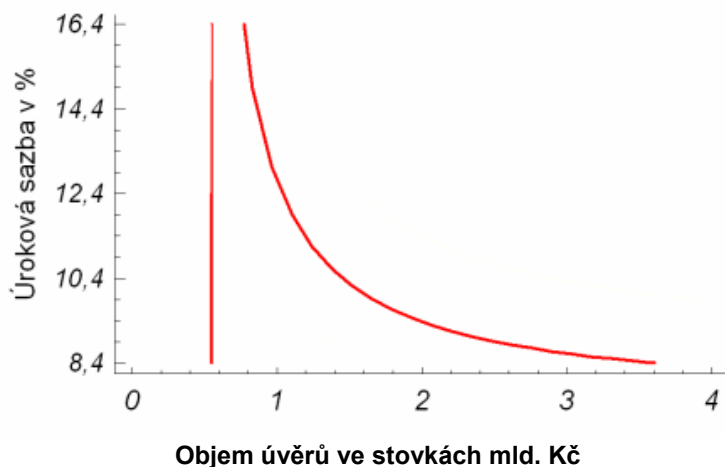
Graf velmi zřetelně indikuje změnu trendu, k níž došlo na počátku nového desetiletí. Logicky pak vyvstává otázka, co bylo příčinou tohoto zlomu.

Příčiny úvěrového zlomu

Při hledání příčin úvěrového zlomu je logické zaměřit se nejprve na úrokové sazby, které určují cenu zápůjčních fondů. Úrokové sazby z nově čerpaných úvěrů domácnostmi vykazovaly v devadesátých letech značnou volatilitu. K jejich ustálení došlo ke konci devadesátých let zároveň spolu s jejich setrvalým poklesem.

Z výše uvedeného grafu lze tento trend na první pohled vypožorovat. V roce 1999 úrokové sazby poklesly pod svůj patnáctiletý průměr a setrvaly se snižují až do současných dnů. Domácnosti reagovaly na ustálení úrokových sazeb a jejich pokles zvýšenou poptávkou po nových úvěrech, a to ve všech segmentech úvěrového trhu. Finanční sektor toho z objektivních důvodů využil a reagoval kromě toho i rozšířením a zkvalitněním nabídky služeb. Závislost poptávaného objemu úvěrů domácnostmi na úrokové sazbě lze popsat křivkou vyjádřenou exponenciální funkcí – viz následující graf poptávky domácností po úvěrech (s 18-ti měsíčním zpožděním)

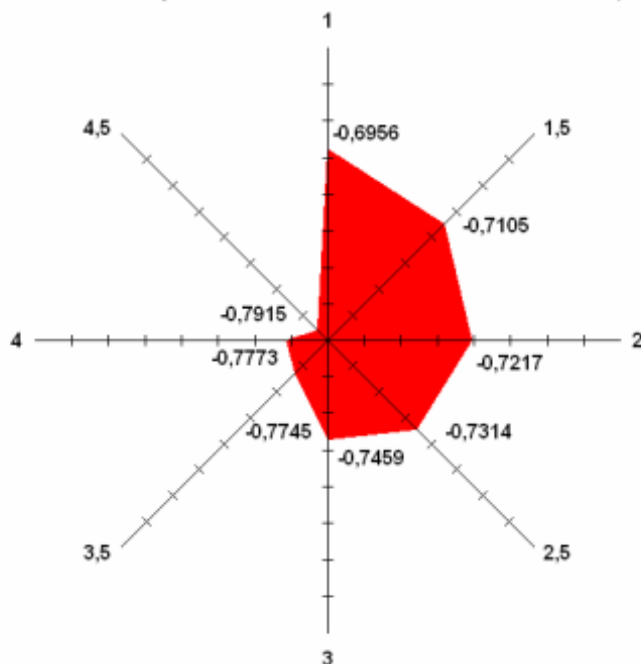

Poptávková funkce zkonstruovaná z empirických dat za uplynulých 12 let charakterizuje závislost objemu úvěrů domácností na úrokové sazbě, přičemž číselná řada hodnot objemu úvěrů domácnosti je záměrně posunuta o osmnáct měsíců zpět, neboť závislost mezi oběma proměnnými je v takovém případě podstatně silnější. Obě proměnné vykazují poměrně těsnou negativní závislost (korelační koeficient -0,81) a poptávkovou funkcí lze vysvětlit 65,54 % jejich variability.

Při pohledu na poptávku je opět patrný jev, který je společný pro ostatní pozorování. Od přibližně 10,5% úrokové sazby nabývá poptávka na své intenzitě a její sklon se postupně zvyšuje. Neboli každá změna úrokové sazby vyvolá stále větší a větší změnu objemu přijatých úvěrů. Bod, od něhož k tomuto jevu dochází, lze datovat na konec roku 1999 (viz graf úrokové sazby výše) a pro objem úvěrů do roku 2001.

Důvodem pro rozdílné období je skutečnost, že důsledky poklesu úrokových sazeb se prokazují s určitým zpožděním. Přesto poptávková křivka názorným způsobem vystihuje závislost růstu objemu úvěrů domácnostem na klesajících úrokových sazbách. Závislost nízkých úrokových sazeb a narůstajícího objemu úvěrů se pak zvyšuje v čase, což lze dokreslit na následujícím paprskovém grafu zachycujícím těsnost závislosti korelačních koeficientů na časovém období.

Závislost objemu úvěrů na úrokové sazbě z hlediska času (hodnota korelačního koeficientu pro dané časové období udané v letech)

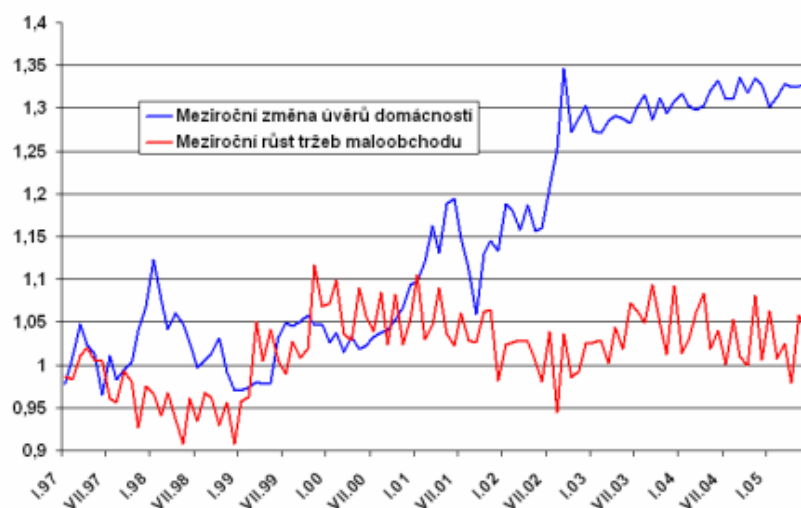
Další příčinou značné dynamiky nárůstu zadluženosti je pak nepochybně to, že domácnosti byly ještě do konce devadesátých let téměř bez dluhů a podíl úvěrů domácnostem na celkových úvěrech byl ještě v loňském roce ve srovnání s EU zhruba poloviční.

Výchozí základna je tak nízká a do současného vývoje se nepochybně značně promítá. Zohledníme-li utlumení úvěrů v devadesátých letech, růst disponibilního důchodu domácností a demografické změny, je vývoj v posledních letech poměrně snadno vysvětlitelný. Analytici ČSÚ se navíc domnívají, že v posledních letech narůstá ochota lidí utrácet sama o sobě. Tento závěr vyvozují ze skutečnosti, že ještě v roce 1995 dosahovaly výdaje na konečnou spotřebu domácností 77 %, zatímco růst jejich hrubého disponibilního důchodu byl nižší a činil 65 %.

Důsledky rostoucí zadluženosti

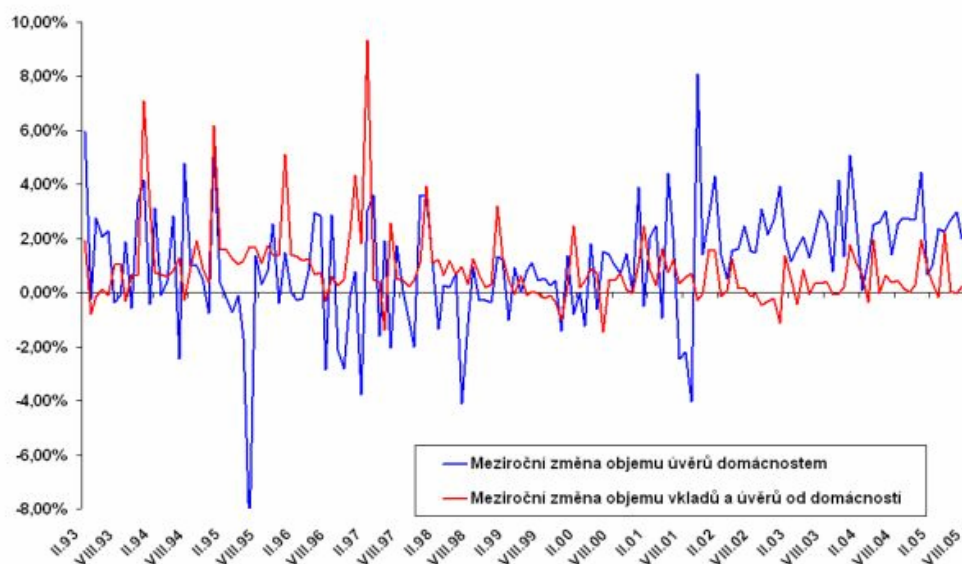
Otázka důsledků rostoucí zadluženosti domácností je v souvislosti s výše prokázanými jevy nabíledni. Z mikroekonomického pohledu představuje každá domácnost subjekt s omezenými rozpočtovými možnostmi, a proto lze důsledky narůstající zadluženosti vnímat i z tohoto hlediska, tedy z hlediska vytěšňovacího efektu.

Většina domácností po přijetí úvěru jakéhokoliv typu omezuje jednak své úspory a dále také spotřebu, neboť každý úvěr je nutně někdy v budoucnu splatit. Na tento jev již upozorňují v souvislosti s pozvolným růstem spotřeby domácností v posledních měsících někteří analytici, ačkoliv na základě historických zkušeností ho prozatím není možné prokázat, neboť vývoj spotřeby domácností a růstu jejich úvěrů spolu nebyly ve statisticky významné závislosti, viz následující graf, z něhož je patrný samostatný vývoj obou veličin (místo spotřeby jsou pro výstižnější popis využity tržby maloobchodu).

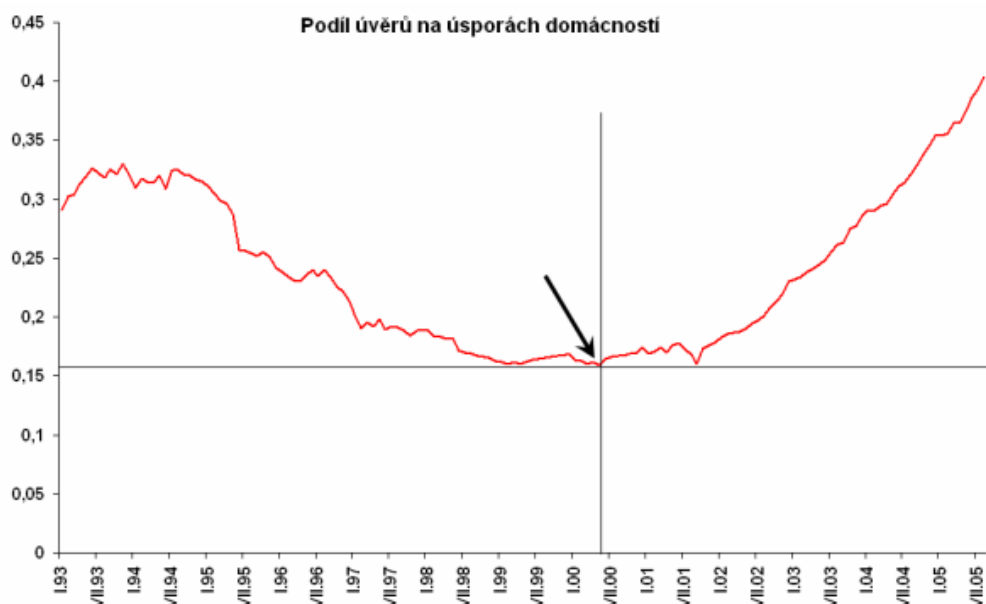

Pramen: ČSÚ, ČNB

Následující graf zachycuje meziroční změny vkladů a úvěrů od domácností (termínované i netermínované vklady, stavební spoření, spořicí účty). Zejména od konce roku 2001 je již na první pohled patrná nepřímá úměra, která mezi oběma proměnnými existuje, neboli s růstem úvěrů klesá objem vkladů a naopak. Nutné je v tomto případě zohlednit i setrvalý pokles úrokových sazeb, který má na poklesu nepochybně značný podíl.

Dalším zajímavým vztahem je podíl úvěrů na úsporách domácností, tedy nejlíkvinnější části majetku domácností. Ten vykazuje prudce rostoucí tendenci – viz následující graf.

V první polovině 90. let až do úvěrového zlomu docházelo k postupnému snižování podílu úvěrů na úsporách domácností. Důvodem bylo doplácení dříve přijatých úvěrů, vysoké úrokové sazby a nízké přijímání úvěrů nových v souvislosti s jevy zmíněnými v úvodu studie. Tedy zejména nechuť ze strany bankovního sektoru, nejistota z budoucnosti, nestabilní ekonomické prostředí, vysoké úrokové sazby apod. Zlom nastal v roce 2000 v květnu, kdy podíl úvěrů na úsporách dosáhl minima - 15,9 %. Od tohoto měsíce podíl úvěrů na úsporách, jako nejlíkvinnější složce majetku domácností, setrvale roste. V roce 2005 se již blíží ke 40 procentům (ze statistik ECB vyplývá, že stejný poměr ve vyspělých zemích dosahuje až 100 %).

Z matematického hlediska spočívá příčina v negativní mezeře mezi nárůstem úspor a dluhů domácností. Mezera je patrná z následujícího grafu.

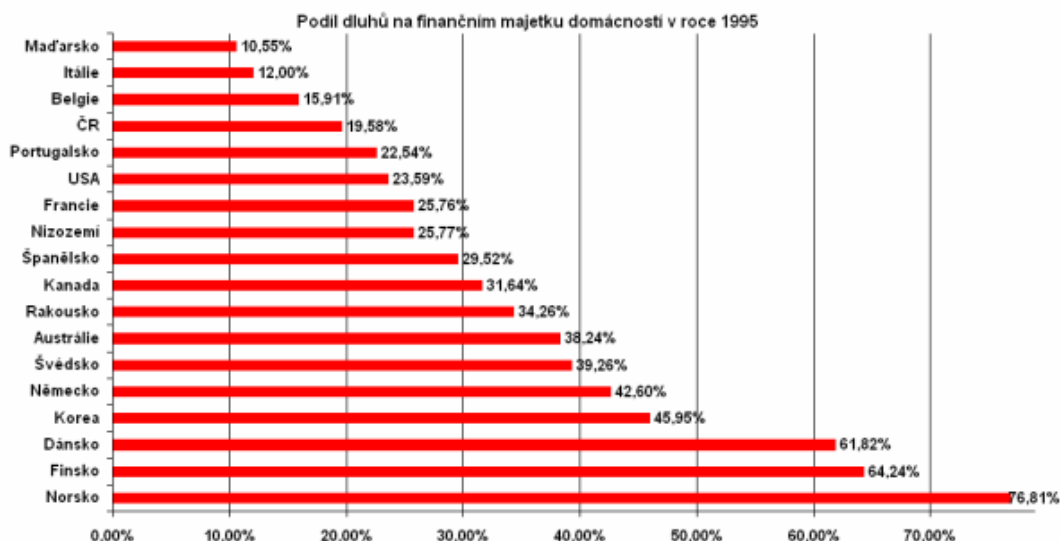
Zvětšování mezery mezi nárůstem úspor a úvěrů tak stále tlačí podíl dluhů domácností na jejich úsporách směrem nahoru. Důvodem je ta skutečnost, že nárůst objemu úvěrů je vyšší jak úspor. Zatím se zdá, že v případě tohoto trendu nedejde v následujících měsících k výrazným změnám. Zároveň však nelze vyvozovat závěry o tom, že by finanční majetek domácností kryl jejich dluh ze stále menší části, neboť do úspor nejsou v tomto případě připočteny podílové fondy, životní pojištění, penzijní připojištění apod.

Podíl dluhů domácností v mezinárodním srovnání

Zodpovězení otázky, zda je podíl krytí dluhů úsporami, respektive finančním majetkem, v ČR přiměřený, nebo není, nelze posoudit bez mezinárodního srovnání. To je ovšem v případě ČR problematické, neboť chybí statistika vývoje celkového finančního majetku domácností, která je v ostatních zemích OECD dostupná, a je tedy nutné data shromáždit od jednotlivých institucí, jimž daná oblast přísluší.

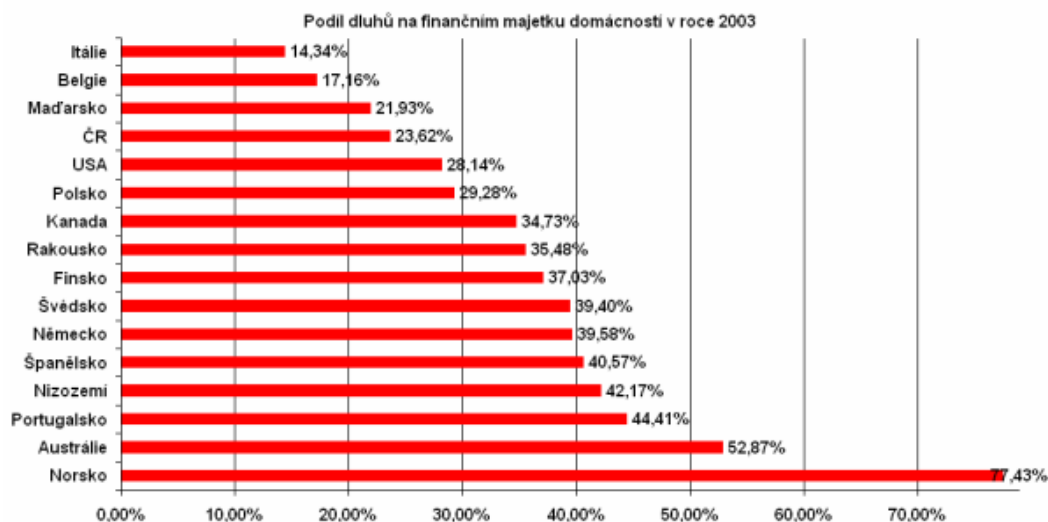
Následující graf srovnává hodnoty podílu dluhů domácností na jejich finančním majetku mezi jednotlivými členskými státy OECD k roku 1995 a v případě ČR jsou ke vkladům termínovaným, netermínovaným, spořicími a ze stavebního spoření připočteny prostředky uložené v penzijním připojištění, podílových fondech a v životním pojištění (technických rezervách pojišťoven, které pro tyto účely využívá i statistika OECD). Z něho vyplývá, že nejvyšší podíl dluhů na finančním majetku vykazovalo Norsko následované Finskem a Dánskem.

ČR vyšla ze srovnání jako čtvrtá země s nejmenším podílem dluhu na finančním majetku. V průměru dosáhl tento podíl za 18 sledovaných zemí 34,45 %.

Pramen: OECD, ČNB, KCP, MFČR

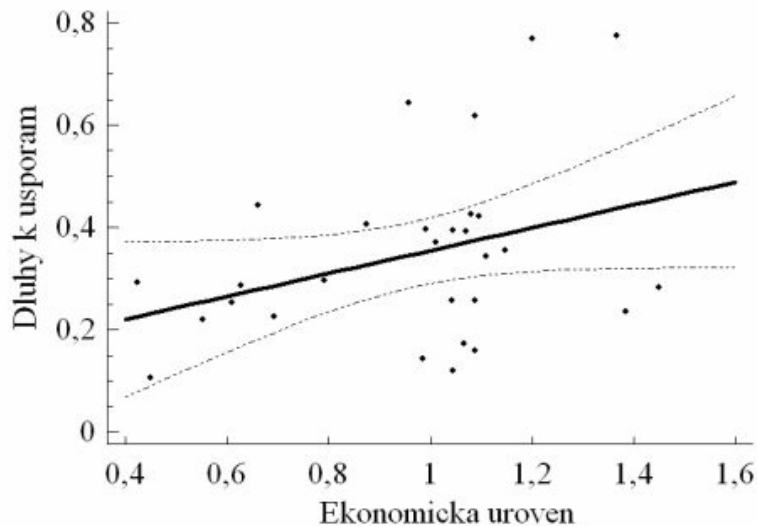
Další graf srovnává stejný ukazatel po osmi letech, tedy k roku 2003. Během těchto osmi let došlo v průměru ke zvýšení podílu dluhů na finančním majetku domácností na 36,13 %. ČR skončila na čtvrtém místě, přičemž se hodnota podílu zvýšila z 19,58 % na 23,62 %. Nejinak by pravděpodobně skončila při dnešním srovnání (ještě na konci roku 2004 se stejná hodnota pohybovala kolem 24 %). Ačkoliv je tak dynamika nárůstu zadlužení velmi razantní, samotná zadluženost domácností je v mezinárodním srovnání stále poměrně nízká. Pokud bychom poměřili závazky domácností s jejich celkovými aktivy, tedy finančními i nefinančními, byl by podíl závazků ještě menší a dosáhl by přibližně na 15 %.

Pramen: OECD, ČNB, KCP, MFČR

Při pohledu na mezinárodní srovnání vyvstává další otázka, zda uvedené hodnoty souvisí s ekonomickou úrovní ekonomiky, nebo s preferencemi spotřebitelů. Níže uvedený obrázek zachycuje tento vztah a charakterizuje ho lineární regresní funkcí.

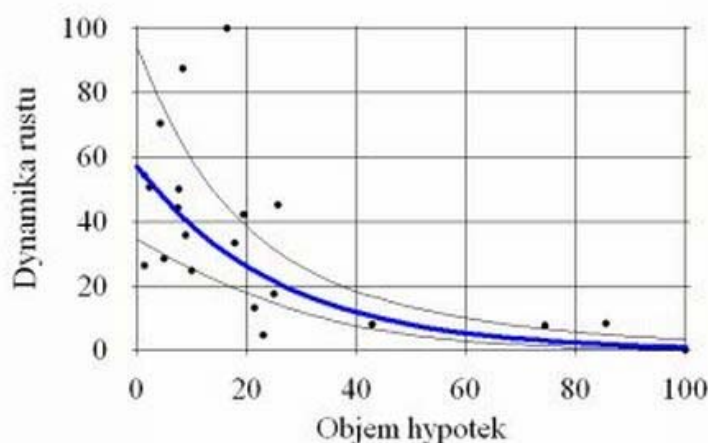

OECD, ČNB, vlastní výpočty

Z hlediska statistiky nelze tímto způsobem charakterizovaný vztah považovat za příliš vypovídající (funkce vysvětluje necelých 12 % variability srovnávaných proměnných). Závislost obou proměnných měřená korelačním koeficientem nedosáhla ani 0,35.

S využitím dostupným statistických nástrojů tak lze zamítnout hypotézu o tom, že krytí úvěrů finančním majetkem odráží ekonomickou úroveň dané ekonomiky. Naopak spíše odpovídá hypotéze o tom, že finanční krytí dluhů domácností ovlivňují zejména jejich postoj k riziku a některé další preference plus aktuální ekonomická situace v dané zemi.

Přesto nelze vliv ekonomické úrovně zcela zamítnout či opomenout. **Ekonomickou úrovní lze například vysvětlit aspekty růstu zadluženosti domácností měřené podílem úvěrů na HDP na jednoho obyvatele, mezi něž patří mimo jiné i tempo, s jakým domácnosti v tranzitivních ekonomikách dohání v míře zadlužení domácností ekonomik vyspělých.** Nejvíce je uvedená tendence patrná na hlavním segmentu úvěrového trhu, kterým jsou hypotéky, jejichž růstová dynamika souvisí s jejich celkovým objemem v dané ekonomice tak, jak to zobrazuje i následující graf.

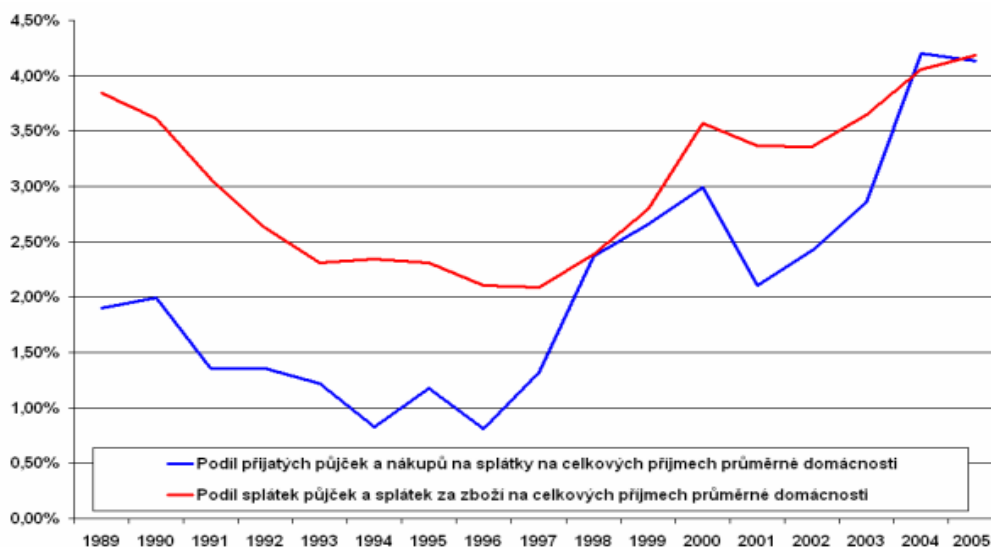
Na spodní ose grafu jsou hodnoty objemu hypotek v poměru k HDP v příslušné ekonomice a na vertikální ose je pak dynamika, s jakou hypotéky v dané ekonomice rostou. Exponenciální funkce pak pouze charakterizuje tuto nepřímou úměru. Ta nám dokresluje jednoduchý vztah, který lze interpretovat následujícím způsobem:

Čím menší je v dané ekonomice objem hypoték, tím větší je dynamika jejich růstu. Pro upřesnění jsou v následující tabulce uvedeny konkrétní hodnoty pro konkrétní ekonomiky.

	Podíl privátních hypoték k HDP (%)	Dynamika růstu hypoték (%)
Rusko	0,2	100
Polsko	4,7	23,1
Maďarsko	7,8	74,4
ČR	8	42,9
Lotyšsko	8,3	85,5
Itálie	13,3	21,4
Řecko	17,4	25
Francie	24,7	9,9
Rakousko	26,4	1,3
Belgie	28,5	5
Lucembursko	33,4	17,8
Finsko	35,6	8,9
Španělsko	42,1	19,5
EC	44,2	7,5
Irsko	45	25,7
Švédsko	50	7,7
Portugalsko	50,6	2,2
Německo	54,3	1,4
VB	70,4	4,2
Dánsko	87,5	8,3
Nizozemí	99,9	16,5

Vytěšňovací efekt rostoucí zadluženosti

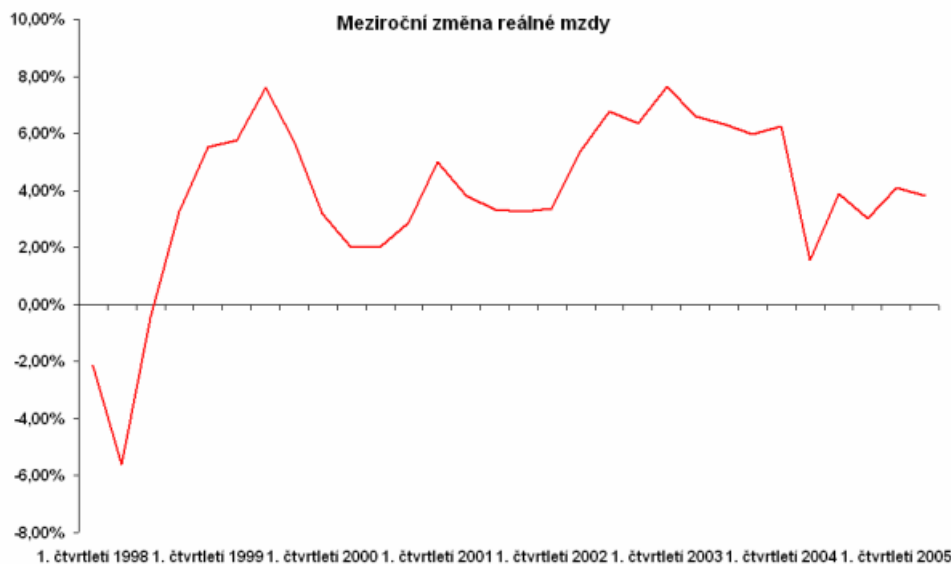
V předminulé kapitole byl zmíněn vytěšňovací efekt, který spočívá v té skutečnosti, že tím, jak domácnosti přijímají úvěry, dochází v čase k jejich splácení a tyto splátky omezují poté jejich rozpočtové možnosti. Níže uvedený graf dané tvrzení dokresluje.

Zdroj: ČSÚ

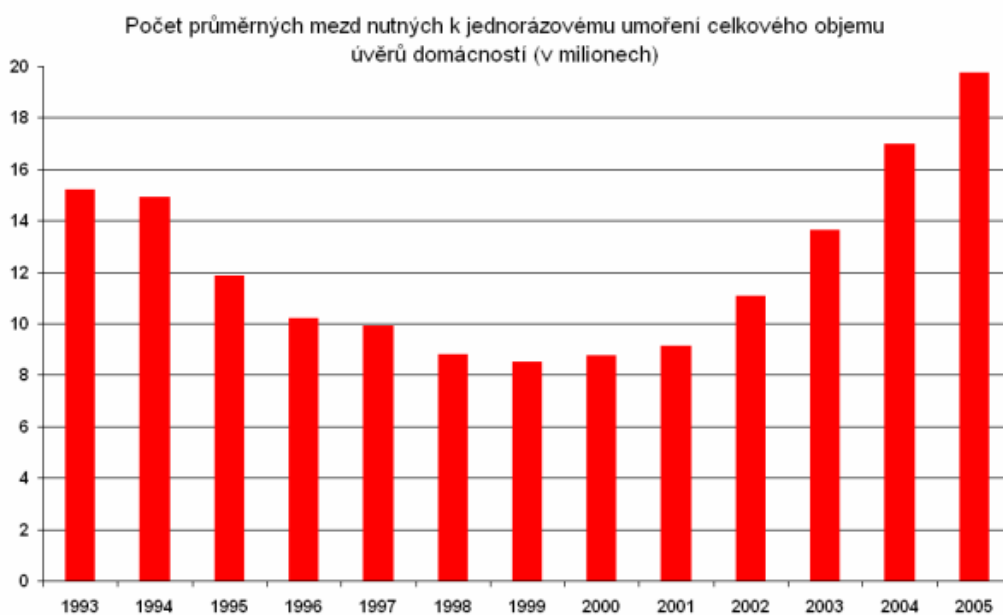
Zatímco ještě koncem devadesátých let netvořil podíl splátek na příjmech domácností ani 3 %, v roce 2005 již dosáhne uvedená hodnota téměř 4,5 %. Na konci první poloviny tohoto desetiletí tak průměrná domácnost vydá ze svých příjmů o polovinu více na splátky přijatých úvěrů než tomu bylo na počátku tohoto desetiletí.

Obě proměnné, nárůst podílu splátek na příjmech domácností a nárůst podílu přijatých půjček na příjmech domácností, jsou ve velmi těsném vztahu (jejich korelace dosahuje 0,9673). Tempo nárůstu podílu přijatých půjček i splátek na příjmech domácností tak převyšují růst ostatních aktiv i pasiv a v konečném důsledku i růst reálných mezd domácností, které téměř deset let nepřetržitě roste – viz graf níže.

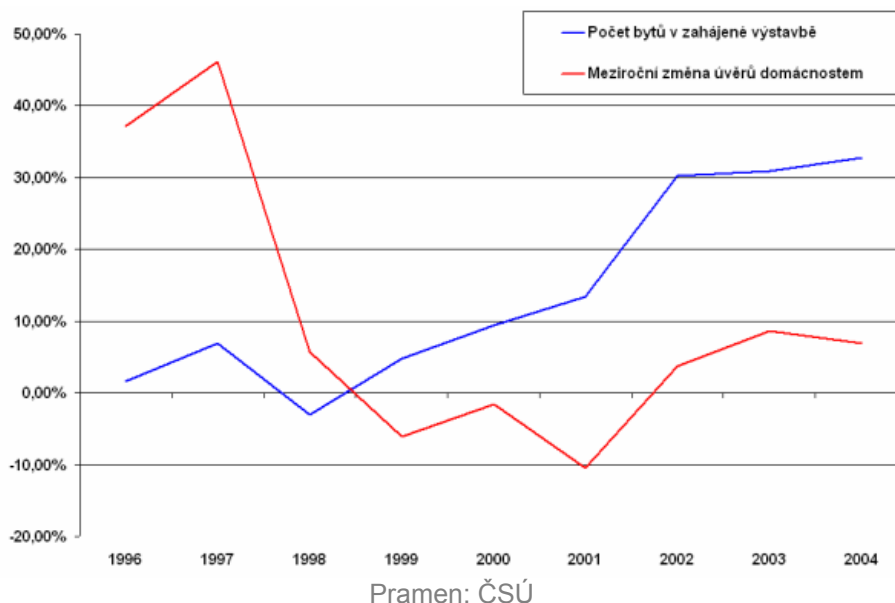
Pramen: ČSÚ

Vztah mezd k celkovému dluhu domácností je možné ilustrovat modelem hypotetického jednorázového umoření, jak je tomu i v následujícím grafu, ze kterého vyplývá, že ještě v roce úvěrového zlomu (2000) by bylo potřeba na jednorázové umoření necelých 9 milionů průměrných mezd, avšak v roce 2005 (k 31. 8.) již téměř 20 milionů, tedy více jak dvakrát tolik.

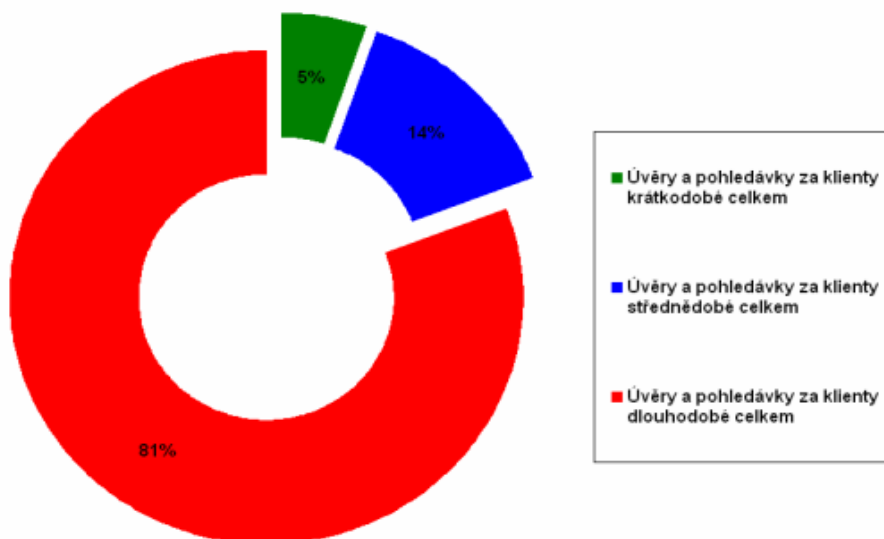
Pramen: ČSÚ, ČNB, vlastní výpočty

Kromě těchto dopadů existují i důsledky čistě pozitivní. Těmi je především rostoucí stavební výroba a počet nově zahájených bytů. Úvěry jsou totiž ze své podstatné části domácnostmi využívány na pořízení či rekonstrukci bydlení. Následující graf o této vzájemné závislosti vypovídá, ačkoliv dává do vztahu počet zahájených bytů s meziroční změnou celkového objemu úvěrů, je od roku 2001 sepjetí obou veličin na první pohled patrné. Důvodem je již zmíněný dominantní podíl hypotečních úvěrů na celkovém objemu zapůjčených prostředků domácnostem.

Využití zapůjčených prostředků

Otázka využití úvěrů domácnostmi je dalším důležitým aspektem tématu rostoucí zadluženosti českých domácností a byla již částečně zodpovězena v minulých kapitolách. V první řadě je vhodné zkoumat přijaté úvěry z hlediska jejich splatnosti tak, jak tomu je i v následujícím grafu.

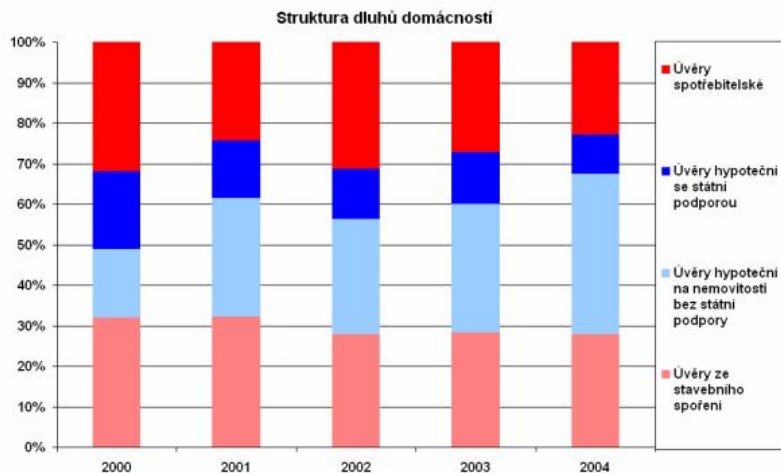

Pramen: ČNB, údaje k 31. 8. 2005

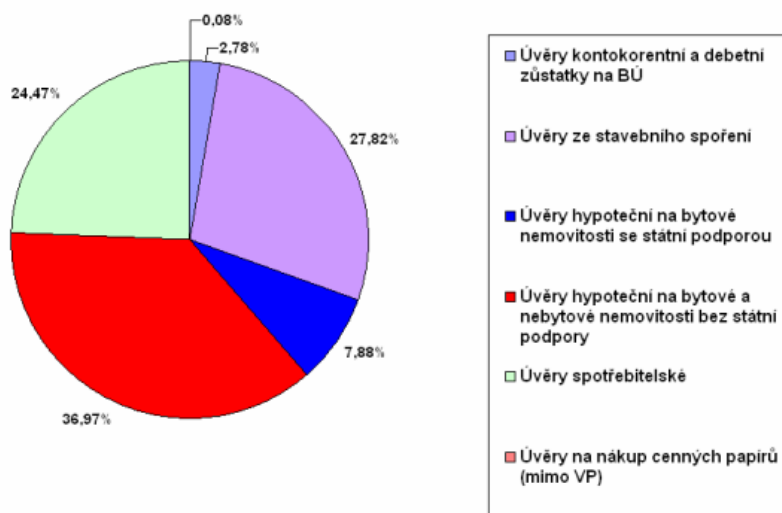
Domácnosti tak podle nejnovějších informací přijímají z 81 % dlouhodobé úvěry, ze 14 % úvěry střednědobé a pouze z 5 % pak úvěry krátkodobé. Své výsadní postavení si dlouhodobé úvěry získaly zejména v posledních pěti letech a to díky rozmachu hypotečních úvěrů. Jejich podíl na celkových dlužích

domácností se stále zvyšuje a to zejména na úkor podílu úvěrů spotřebitelských a částečně i úvěrů ze stavebního spoření.

Z uvedeného tvrzení však nelze vyvozovat závěr, že by docházelo v uplynulých měsících k poklesu zájmu o spotřebitelské úvěry, respektive úvěry ze stavebního spoření. Klesá pouze jejich podíl na objemu úvěrů, přesto se jejich objem zvyšuje a to rovněž svižným tempem. Strukturu dluhů domácností zachycuje i následující graf níže doplněný o přesnou strukturu úvěrů datovanou ke konci roku 2004.

Jak již bylo výše zmíněno, ve struktuře úvěrů domácnostem dochází v posledních letech k určitým změnám. Ještě před pěti lety, tvořily spotřebitelské úvěry jednu třetinu, stejně jako hypotéky a úvěry ze stavebního spoření. O čtyři roky později se podíl spotřebitelských úvěrů zmenšil na necelou čtvrtinu a úvěry ze stavebního spoření na více než čtvrtinu. Zbytek, tedy přibližně 45 %, zaujímají právě hypoteční úvěry. Rozložení úvěrů na konci roku 2004 podle jejich druhu je patrné z následujícího grafu.

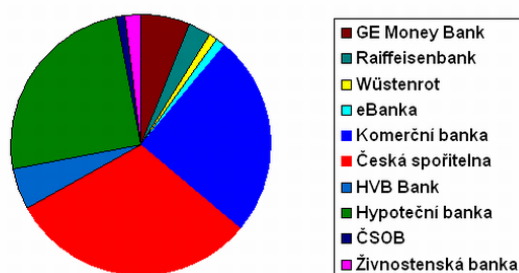

Pramen: MFČR

Trh hypotečních úvěrů z hlediska věřitelů

Trh hypotečních úvěrů má několik silných hráčů, kteří si rozdělují většinu na něm. Téměř třetinový podíl zaujímá skupina České spořitelny, čtvrtinu pak skupina ČSOB (především díky Hypoteční bance) a zbylou čtvrtinu Komerční banka. GE Money Bank má 6% podíl, HVB Bank 5% podíl a Raiffeisenbank 3% podíl. Na zbylé banky pak připadá po jednom procentu, viz následující graf.

Podíl hypotečních bank dle objemu HÚ pro fyzické osoby

Pramen: MMR

Banky rostoucí zájem domácností o hypoteční úvěry výrazným způsobem podporují postupným odstraňováním administrativních překážek, které v minulosti mnohé klienty odrazovaly. Postupně se snižují i některé poplatky spojené se získáním úvěru a zrychluje se celkový proces vyřízení. Některé banky propojují své databáze s databázemi státních úřadů, čímž se celý proces ještě více zjednodušuje. Motivací k těmto opatřením a k úvěrování domácností obecně jsou:

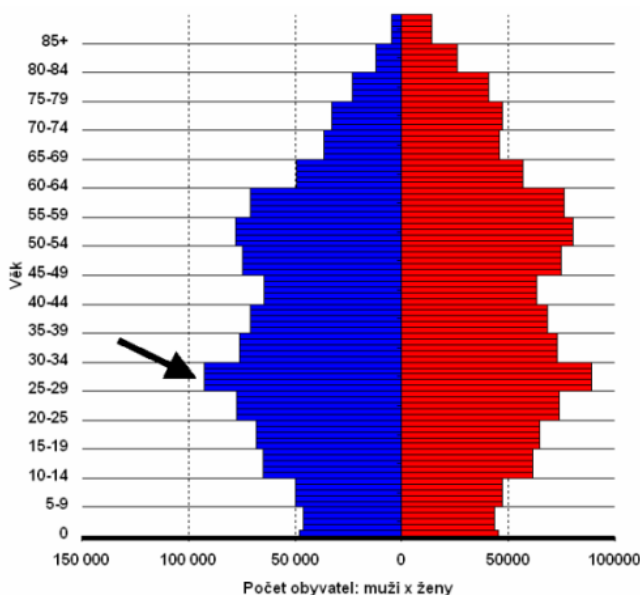
- klesající úroky snižují bankám úrokový výnos a tím, že jsou občané ochotni přijmout vyšší úročení, kompenzují domácnosti bankám tento pokles,
- tlak konkurence,
- nedostatek bydlení vytváří silnou poptávku po úvěrech,
- demografický faktor a s ním spojená změna preferencí na straně klientů finančních institucí,
- tlak veřejnosti zabraňující dalšímu zvyšování poplatků.

Demografický faktor

V souvislosti s úvěry bývá často zmiňován demografický faktor. Pod tímto pojmem je zahrnuto hned několik jevů, k nimž vlivem měnící se věkové struktury obyvatelstva dochází. Nejpodstatnějším důsledkem těchto změn je posílení určitých věkových ročníků. Tím nejsilnějším jsou v současné české populaci občané ve věku 30 – 34 let, tedy děti baby boomu.

Jde přitom o generaci, jejíž návyky se více podobají návykům obyvatel vyspělých ekonomik a jež se dostává do životní fáze, kdy je nezbytné pořídit vlastní bydlení a tím se zpravidla i zadlužit. Podstatná část z nich navíc dosahuje nadprůměrných výdělků a pro bankovní ústavy představují atraktivní klientelu.

Pro vyjádření věkové struktury se běžně používá takzvaný strom života. Ten v případě ČR ke konci roku 2003 vypadal následovně:

Pramen: ČSÚ, vlastní výpočty

Rizika spojená se zadlužením

Každý závazek, ke kterému se subjekt zavazuje představuje určité riziko do budoucna. V případě zadlužování domácností jde zejména o riziko spojené s rostoucími úroky, vývojem ekonomiky a trhem nemovitostí. Bankovní ústavy jsou si všech výše uvedených rizik vědomy, a proto v posledních několika letech vzniklo hned několik institucí, které mapují úvěrovou historii všech potenciálních dlužníků a zajišťují tak bankám dostatečné informace pro jejich další rozhodování. Těchto registrů úvěrů působí v České republice hned několik:

- Úvěrový registr provozovaný CCB - Czech Credit Bureau (od podzimu 2001 ve vlastnictví ČS, ČSOB, GE Money Bank, HVB Bank a KB). Jde o registr určený k evidenci fyzických osob občanů a živnostníků, které u některého z účastníků registru čerpaly úvěr nebo o něho žádají. Nachází se v něm jak pozitivní informace, tak negativní informace o dlužnících většiny bank a stavebních spořitelen (Česká spořitelna, ČSOB, GE Money Bank, HVB Bank, Komerční banka, Živnostenská banka, Raiffeisenbank, eBanka, Hypoteční banka, Citibank, Českomoravská stavební spořitelna, Stavební spořitelna České spořitelny, Wüstenrot - stavební spořitelna, Bawag Bank, Wüstenrot hypoteční banka, Raiffeisen stavební spořitelna, HYPO stavební spořitelna, Modrá pyramida stavební spořitelna. CCB v letošním roce zřídila i nebankovní registr, jehož členy budou zpočátku leasingové a splátkové společnosti (ČSOB Leasing, a.s., GE Capital Leasing, a.s., GE Capital Multiservis, a.s., CAC LEASING, a.s., CCB Finance, a.s., Škofin s.r.o., Leasing České spořitelny, a.s. atp.).
- Centrální registr úvěrů: v tomto registru ČNB je evidováno zhruba 250 tis. dlužníků bank a soustřeďuje informace o úvěrových závazcích fyzických osob podnikatelů a právnických osob. Účastníky jsou všechny banky a pobočky zahraničních bank působící v ČR.
- Sdružení na ochranu leasingu a úvěrů spotřebitelům (SOLUS): členy jsou například společnosti Beneficial Finance, CCB Finance, CCS Česká společnost pro platební karty, Cetelem ČR, Český Triangl, ESSOX, Home Credit Finance, HVB Bank, Profireal, Leasing CZ, mobilní operátoři apod.

Celkový počet dotazů v případě bankovního úvěrového registru dosáhl za loňský rok výše 809 tisíc. Počet úvěrových smluv vedených v registru se koncem roku 2004 pohyboval na úrovni 5,44 miliónu a počet fyzických osob s alespoň jedním úvěrem činil 3,19 miliónu (Zdroj: společnost CBCB - Czech Banking Credit Bureau). Registr SOLUS například v první polovině tohoto roku zaznamenal 45.141 dotazů, kdy byla odpověď "Ano, klient nalezen", a z nich 21.039 dotazů se vztahovalo k opakovaným žádostem o úvěr. Jde o 3,75 procent z celkového počtu dotazů, které členské společnosti sdružení SOLUS vznesly za prvních šest měsíců roku 2005 a 46,61 procenta z odpovědí "Ano, klient nalezen." Klienti, kteří mají problémy se splácením stávajících závazků, tak žádají jiné společnosti o poskytnutí nové půjčky, a to i několikrát po sobě. V řadě případů, kdy si klient neví se splácením úvěrů rady, tak volí cestu žádosti o novou půjčku.

V souvislosti s dotazy finančních institucí na úvěrové registry je nutné připomenout, že ne vždy jsou dotazy věřitelů úspěšné, respektive ne vždy se podaří získat požadované informace. Ukazatel, který tuto úspěšnost měří, se nazývá hit rate a v případě bankovního registru dosáhl v loňském roce v průměru 71 % (ještě v roce 2003 to bylo 52 %).

Kapitálová přiměřenost a bilance bank

Jedním z ukazatelů, který napovídá o kvalitě úvěrů a o tom, jak jsou dlužníci, v tomto případě pouze domácnosti, schopni dostát svým závazkům, je kapitálová přiměřenost bank. V jejím případě je stanoven limit 8 % (Basel II) a české banky ho dlouhodobě splňují. **Zpráva o finanční stabilitě 2004 ČNB** nicméně v souvislosti s rostoucím zadlužením domácností upozornila na skutečnost, že **prudké tempo jejich zadlužování vytváří riziko statistického podhodnocení podílu klasifikovaných úvěrů vzhledem k dlouhodobější splatnosti těchto úvěrů (nové úvěry jsou klasifikovány jako standardní). Lze si snadno domyslet důsledky vyčerpání růstového potenciálu úvěrového trhu v podobě prudkého zvýšení podílu klasifikovaných úvěrů v bilancích bankovních ústavů.**

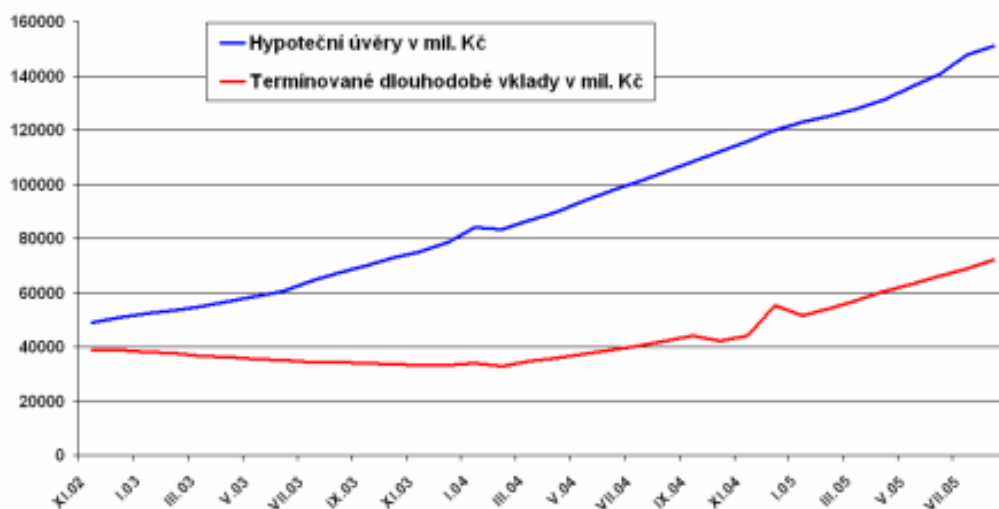
Přes všechna možná rizika patří úvěry obyvatelstvu i nadále mezi nejméně problematické a podíl klasifikovaných úvěrů obyvatelstvu na celkových úvěrech se dlouhodobě pohybuje okolo 6 % (**Zpráva o finanční stabilitě**). Kvalita těchto úvěrů se nicméně podle ČNB liší v závislosti na účelu. Klasifikované hypoteční úvěry dosahují od konce roku 2000 podílu v rozmezí 2 % až 3,5 % celkových hypotečních úvěrů, přičemž jejich rizikovost zřejmě vzroste s růstem úrokového zatížení u nově poskytnutých úvěrů a po aktualizaci sazeb zafixovaných na kratší dobu.

U spotřebitelských úvěrů je podle ČNB disciplinovanost obyvatelstva ke včasnému splácní a v plné výši podstatně nižší, což může být dáno i tím, že žadatel o takovýto úvěr zpravidla neprochází stejně podrobným prověřením, jako je tomu například u hypotečních úvěrů. Kvalita spotřebitelských úvěrů se tak v minulosti průběžně zhoršovala a podíl klasifikovaných spotřebitelských úvěrů na celkových spotřebitelských úvěrech v pololetí 2004 překročil 12 %.

Období nízkých úroků a prohlubující se zadlužení domácností vedlo i k určitým změnám v bilancích bank, kde na straně pasiv ubývá dlouhodobých cizích zdrojů (například i z důvodu poklesu zájmu o termínované vklady) a na straně aktiv přibývá dlouhodobých pohledávek. ČNB proto očekává nárůst objemu hypotečních zástavních listů (například největší poskytovatel hypotečních úvěrů ČR emitovala od začátku roku HZL za téměř 10 mld. Kč).

Trend rostoucí role HZL dokresluje i následující graf, v němž je patrný rozdíl mezi dynamickým tempem nárůstu hypotečních úvěrů a čím dál menší popularitou termínovaných vkladů. Tyto rozevírající se nůžky pak vyplňují právě HZL.

Zadlužení vně bankovního sektoru

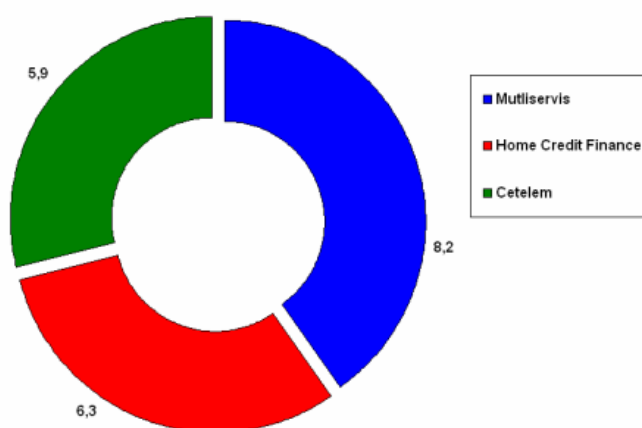
Zadlužování vně bankovního sektoru je možno chápat jako zadlužování u leasingových firem, splátkového prodeje a nákupy na kreditní karty. Doposud se jednalo o samostatný úsek finančního trhu, který nepodléhal doзору ČNB ani KCP, avšak v souvislosti se sjednocováním doзору nad finančním trhem přešla tato kompetence na ČNB. Dostupné informace tak prozatím shromažďovalo MFČR, které v květnu roku 2005 vydalo **Zprávu o finančním trhu**, z níž mimo jiné vyplývá:

Leasing movitých věcí - v roce 2004 bylo předáno do leasingového užívání movité věci v celkové hodnotě 99,56 mld. Kč. Účetní hodnota leasingových věcí dosáhla na konci roku 180 mld. Kč, což představuje oproti roku 2003 pokles o 2,75 %. V tomto případě se jedná o hodnotu zahrnující i pronájem podnikatelským subjektům, leasing pro spotřebitele z toho činil 12 %, což představuje podíl výrazně vyšší než na tradičních leasingových trzích EU.

Neleasingové finanční produkty pro osobní spotřebu - proti roku 2003 došlo k nárůstu spotřebitelských úvěrů o 33 %, v roce 2004 tak bylo uzavřeno cca 3,3 mil. smluv o spotřebitelském úvěru (v roce 2003 1,03 mil. a v roce 2002 0,98 mil. smluv). Z hlediska srovnání s ostatními státy EU zaujímá leasingový trh České republiky 11.-12. místo. Objemu spotřebitelských úvěrů na trhu dominuje Multiservis (v roce 2003 s objemem 6,4 mld. Kč), na druhém místě je Home Credit Finance (v roce 2003 5,2 mld. Kč) a třetí místo zaujímá společnost Cetelem ČR (v roce 2003 4,7 mld. Kč). Údaje za loňský rok jsou uvedeny v následujícím grafu:

Roční objem spotřebitelských úvěrů tří největších společností na trhu
(v mld. Kč, údaje za rok 2004)

Pramen: MFČR

Trh nemovitostí a celkové ekonomické prostředí

V souvislosti s analyzováním vývoje zadluženosti domácností nelze opomenout trh nemovitostí, jehož vývoj zasahuje i do hodnocení kreditního rizika v sektoru obyvatelstva. Podle poslední **Zprávy o finanční stabilitě 2004** se úvěry obyvatelstvu, které se vztahují k financování nákupu či výstavby nemovitostí, nebo které jsou nemovitostí zastaveny, podílejí téměř třemi čtvrtinami na všech úvěrech obyvatelstvu (71,6 %), přičemž tento podíl vzrostl za poslední tři roky o 16,2 procentních bodů a vytvářel velkou část zvýšené poptávky po nových nemovitostech, což se projevilo i v jejich cenách. **Paradoxně tím došlo k redukci výhod plynoucích z nižších úrokových sazeb.**

Rizikem, které je s trhem nemovitostí spojeno, je především riziko poklesu tržní ceny nemovitostí, při němž dochází ke snížení výše nově poskytovaného úvěru, pro který je nemovitost použita jako zástava, popřípadě mohou banky tržít při nuceném prodeji nemovitosti. V případě nemovitostí nakupovaných za účelem jejich následného pronájmu se váže nebezpečí zejména na úrokové sazby, jejichž růst může zdražit úvěry natolik, že se mnohým investorům stane investice prodělečnou, neboť nájem nepokryjí splátky z úvěru. Taková situace by hypoteticky mohla vést ke vzniku spirálového efektu poklesu ceny – prodej – pokles ceny.

Pokud jde o ceny nemovitostí jako takové, nedochází v letošním roce k přílišným cenovým změnám. Obecně ceny spíše stagnují a rostou v určitých segmentech a lokalitách. Jejich pokles není pravděpodobný, ačkoliv odborníci upozorňují na možný pokles cen nemovitostí na světových trzích, na nichž vznikla v posledních letech cenová bublina, která je zapříčiněna značně rozšířeným přesvědčením, že ceny nemovitostí v čase pouze rostou. Tento mýtus o nejjistější investici motivuje řadu investorů i v ČR.

Samotná cena nemovitosti je určována součtem hodnoty stavby, pozemku a velikostí marže, kterou si developer účtuje. Ani v jednom případě nelze z objektivních důvodů očekávat, že by v nejbližších letech v ČR došlo k výrazným změnám, čímž se riziko pro banky i domácnosti snižuje. Jediné riziko, které přetrvává, je růst úrokových sazeb společně s poklesem nájmu.

Ekonomické prostředí

Úrokové sazby se odvíjejí od stavu, v němž se nachází ekonomika jako celek, která mimo jiné ovlivňuje i disponibilní důchod (čisté mzdy + sociální příspěvky zaměstnavatelů + transfery od státu + důchody z vlastnictví) domácností, který je hlavním faktorem určujícím schopnost domácností splácet úvěry.

Úrokové sazby

V současné době celková výše splátek úroků z úvěrů podle ČNB převyšuje výši získaných úroků z vkladů zhruba dvojnásobně. Podíl úrokových nákladů na hrubém disponibilním důchodu v r. 2003 a v první polovině 2004 mírně narostl. Přesto by výrazné zvýšení úroků mohlo znamenat velké problémy pro řadu domácností, popřípadě by

negativně zasáhlo do jejich rozpočtů. Vyloučit by v takovém případě nebylo možné ani negativní dopady na trh nemovitostí. Důvody pro náhlý úrokový skok, k jakému došlo například ve druhé polovině devadesátých let, nejsou ani na straně vnější, ani na straně vnitřní stability.

Jisté zvýšení úrokových sazeb se očekává ve druhé polovině příštího roku. Vývoj cen pohonných hmot by ovšem mohl toto zvýšení o několik měsíců urychlit, čemuž nasvědčuje i růst cenové hladiny v posledních měsících a výroky některých představitelů ČNB. Dvoutýdenní repo sazba se tak podle očekávání 96 % analytiků bude v srpnu 2006 pohybovat o 25 – 75 bazických bodů výše, než je tomu v současnosti. Takové zvýšení ovšem nepředstavuje velké riziko pro domácnosti, už jen s ohledem na očekávaný růst jejich příjmů.

Mzdy

Hlavní složkou disponibilního důchodu jsou mzdy, jejichž vývoj spolu s vývojem na trhu práce tak bude určovat i schopnost domácností splácet jejich závazky. Růst mezd je dán především růstem produktivity práce v podnikové sféře, která je v současné době a v blízké budoucnosti ve stále zlepšující se kondici, a proto je odhadován pro následující rok růst reálných mezd o 3,5 procenta (viz tabulka níže).

Celkový ekonomický růst by měl za letošní rok s jistotou přesáhnout 4 % a v příštím roce rovněž. Z dostupných informačních pramenů vyplývá, že většina institucí potvrzuje následující základní makroekonomické tendence:

- ekonomický růst ve střednědobém horizontu ve výši okolo 4 %,
- mírně se zrychlující tempo růstu spotřeby domácností, které by však mělo být pomalejší proti růstu HDP,
- ekonomický růst by měl být tažen hrubou tvorbou fixního kapitálu (investicemi) a zlepšováním obchodní bilance,
- poměrně výrazné snížení předpovědi míry inflace, která by se měla pohybovat dosti hluboko pod inflačním cílem ČNB ve výši 3 %,
- mírné zlepšování situace na trhu práce,
- saldo obchodní bilance by již mělo být přebytkové, mělo by dojít i ke snížení podílu deficitu běžného účtu na HDP,
- velký rozptyl předpokládaného vývoje cen ropy (od 37,0 do 52,5 USD/barel ropy Brent v roce 2006)
- přetrvávající nízká úroveň krátkodobých i dlouhodobých úrokových sazeb.

	2005					2006				
	ČSOB	KB	ČS	MFČR	Průměr	ČSOB	KB	ČS	MFČR	Průměr
HDP(%)	4,3	4	4,7	4	4,3	4,5	3,8 - 4,2	4,6	4	4,3
Inflace (%)	2,7	2	1,9	1,8	2,1	2,8	2	2,5	2,2	2,35
Průmyslová výroba (%)	4,5	5,6	6,2	-	5,4	5	-	8	-	8
Obchodní bilance (mld. Kč)	50	50	47	-	49	60	35	89	-	89
Nezaměstnanost (%)	8,9	9	9,1	7,9	8,7	8,4	-	8,9	7,5	8,2
Reálná mzda (%)	4	4,5 - 5	4,1	3,2	3,8	3,2	-	3,7	3,1	3,4
Eur/CZK	29,1	30 - 30,3	30,1	-	29,6	28	30	29,6	-	29,6

Závěrečné shrnutí

Rychlé tempo zadlužování domácností, které zaznamenáváme v současné době, není zdaleka dlouhodobým jevem. Jeho počátek lze datovat do poloviny roku 2000, kdy lze poprvé vyzorovat výrazné zlomy v přírůstcích nových úvěrů domácnostem. Důvodem pro to bylo zejména **ustálení a pokles úrokových sazeb**. Domácnosti na samotnou změnu úrokových sazeb reagují z objektivních důvodů s určitým časovým zpožděním.

Další **příčiny rychle rostoucího zadlužení** spočívají:

- v demografických změnách (nástup generace zakládající vlastní rodiny a potřebující nové bydlení),
- změnách v preferencích obyvatel (částečně souvisí i s demografickým faktorem),
- větších spotřebních možnostech,
- změnách v přístupu bank k drobným klientům (částečně z důvodu klesajících úrokových výnosů)
- a v nízké srovnávací základně (v devadesátých letech zadlužení domácností klesalo, v mezinárodním srovnání bylo téměř poloviční).

Důsledky nárůstu zadlužení se pak projevují zčásti i ve **stále klesajícím krytí úvěrů domácnostem nejlikvidnějším majetkem**, kterým jsou vklady u bank. Tento jev je možné zároveň přičíst na vrub klesajících úroků. V porovnání se zahraničím nepředstavuje významnou odlišnost, neboť ve vyspělých zemích dosahuje toto krytí ještě nižších hodnot. Přesto platí, že **úvěry domácnostem rostou již od úvěrového zlomu rychleji než vklady domácností**, čímž zároveň dochází ke zmíněnému klesajícímu krytí dluhů úsporami.

V případě krytí úvěrů celkovým finančním majetkem je vytěšňovací efekt zadlužením rovněž patrný, neboť **podíl úvěrů na celkovém finančním majetku domácností narostl mezi roky 1995 a 2003 z 19 % na 23 %**.

Nejinak tomu ovšem bylo i v ostatních zemích. V mezinárodním srovnání tak ČR obsazuje stále stejnou čtvrtou nejlepší příčku mezi 18 vybranými státy OECD v krytí dluhů finančním majetkem. To zároveň nijak nesouvisí s vyspělostí země, je spíše otázkou preferencí obyvatel a jejich postoje k riziku. Naopak dynamika růstu úvěrů prokazatelně souvisí s „proúvěrovaností“ (podílem objemu úvěru na HDP na jednoho obyvatele) dané ekonomiky, čímž lze částečně vysvětlit vysokou dynamiku růstu úvěrů v ČR za posledních pět let.

S rostoucí zadlužeností **dochází i k nárůstu podílu splátek na příjmech domácností**. Zatímco ještě koncem devadesátých let netvořil podíl splátek na příjmech domácností ani 3 %, **v roce 2005 již dosáhne uvedená hodnota téměř 4,5 %**. Na konci první poloviny tohoto desetiletí tak průměrná domácnost vydá ze svých příjmů o polovinu více na splátky přijatých úvěrů, než tomu bylo na počátku tohoto desetiletí a uvedená hodnota by vypadala ještě hůře, pokud by příjmy domácností rostly nižším tempem, než tomu bylo ve skutečnosti. **I tak by k celkovému umoření dluhů bylo potřeba v roce 2005 více jak dvojnásobné množství průměrných mezd, než tomu bylo v roce 1999**. Vytěšnění spotřeby domácností rostoucími splátkami pak nelze statisticky nijak prokázat, ačkoliv je pomalu rostoucí spotřeba domácností tomuto jevu přičítána.

Jedním z pozitivních efektů rostoucího zadlužení domácností je nepochybně **rostoucí bytová výstavba**, která s ním prokazatelně souvisí. Příčinou tohoto vztahu je **využívání úvěrů zejména pro účely pořízení či rekonstrukce bydlení**, které tvoří více jak 70% podíl na celkových úvěrech domácnostem. Tento podíl pak neustále narůstá zejména na úkor krátkodobějších úvěrů, například spotřebitelských. Z toho těží zejména největší hráči na trhu s hypotečními úvěry, kterými jsou ČS, ČSOB (Hypoteční banka) a KB.

Právě bankovní ústavy reagují na zvýšenou poptávku po úvěrech a zároveň ji podněcují **rozsáhlými inovacemi a marketingovými kampaněmi**. Jejich motivací je zejména klesající úroková míra, vyšší ochota domácností přijímat vyšší úrok a konkurenční tlak. Rizika spojená s úvěrováním domácností pak omezují například dotazováním na kvalitu klienta v nově zřízených **úvěrových registrech**. Nová pravidla kapitálové přiměřenosti Basel II prozatím pro banky nepředstavují významnější problém a **podíl klasifikovaných úvěrů domácnostem se pohybuje dlouhodobě kolem 6 %**, ačkoliv se značně liší podle jejich druhu (u hypotečních úvěrů kolem 3 %, u spotřebitelských kolem 12 %). Důsledkem vyšší úvěrové angažovanosti bank v sektoru domácností jsou i změny v jejich bilancích, které jsou zasaženy rovněž klesajícím objemem termínovaných vkladů a vkladů obecně. Na tento trend banky reagují emisemi hypotečních zástavních listů, jejichž objem a výskyt narůstá zejména v posledním roce.

Domácnosti si pro své půjčky nechodí pouze do bank, ale také do leasingových firem či společností nabízejících prodej na splátky. Obliba leasingu u domácností je v ČR vyšší, než je tomu v průměru ve vyspělých evropských

zemích, avšak v roce 2004 nezaznamenal tento segment stejně dynamický růst, jako tomu bylo například u spotřebitelských úvěrů, které narůstají více jak 30% tempem. Jejich trh si přitom fakticky rozdělují pouze 3 hráči: Multiservis, Home Credit Finance a Cetelem.

Rizika pro domácnosti představují zejména tři faktory: ceny nemovitostí, úrokové sazby a reálné mzdy. Ceny nemovitostí souvisí s rentabilitou celé investice a jejím zajištěním, úrokové sazby s náklady investice a reálné mzdy se schopností splácet přijaté úvěry. **Ani u jednoho z faktorů pak není nutné očekávat v následujícím roce dramatické změny.** Reálné mzdy by měly nadále růst, ceny nemovitostí ve většině spíše stagnovat a úrokové sazby by měly v nejbližší budoucnosti slabě vzrůst.

10x o zadlužování českých domácností:

- V polovině roku 2000 došlo ke zlomu ve vývoji zadlužení domácností.
- Od této doby zadlužení domácností dynamicky narůstá.
- Většina vypůjčených prostředků směřuje na pořízení nového bydlení.
- Příčinou je počáteční nízké zadlužení, potřeba nového bydlení, demografické změny, změny preferencí, nízké a stabilní úroky, rostoucí mzdy a vstřícný postoj bank.
- Důsledkem je pokles krytí dluhů úsporami, finančním majetkem, nárůst podílu splátek na příjmech domácností, výrazné změny v bilancích bank a nárůst bytové výstavby.
- Zvýšená poptávka po nemovitostech vede k růstu jejich cen, což částečně redukuje výhody plynoucí z nízkých úrokových sazeb.
- Stále nižší krytí dluhů finančním majetkem nesouvisí s vyspělostí ekonomiky, nýbrž se změnou preferencí domácností. V mezinárodním srovnání je v ČR stále poměrně vysoké.
- Značné tempo nárůstu dluhů v porovnání se zahraničím souvisí s nízkou proúvěrovaností ekonomiky, čím vyspělejší ekonomika je, tím vyšší je její proúvěrovanost. S rostoucí vyspělostí ekonomiky, roste i podíl úvěrů na HDP na jednoho obyvatele.
- Prozatím je platební disciplína domácností dobrá. Problematická je pouze u spotřebitelských úvěrů.
- Riziko představuje pokles cen nemovitostí, prudký růst úrokových sazeb a negativní vývoj příjmů domácností. Žádný z těchto jevů nelze v brzké době očekávat.

Terminologie:

Používaná terminologie byla pro účely studie převzata od ČNB.

Sektor domácnosti zahrnuje:

a) **Jednotlivce nebo skupiny jednotlivců jako konečných spotřebitelů.** Domácnost jako spotřebitele je možné definovat jako malou skupinu osob, které spolu bydlí, společně užívají určité druhy zboží a služeb (zejména potraviny a bydlení) a společně se podílejí na některém nebo na všech svých důchodech. K tomuto pojetí je možné připojit i kritérium existence rodiny nebo citových vztahů, které tuto skupinu spojují.

b) **Jednotlivce nebo skupiny jednotlivců jako podnikatelů,** což jsou fyzické osoby podnikající podle živnostenského zákona, či jiných právních předpisů a nezapsané v obchodním rejstříku (živnostníci, zemědělci, soukromí lékaři, auditoři, daňoví poradci, právníci, umělci a pod.). Jsou tržním výrobcem, produkuje zboží a finanční nebo nefinanční služby a jejich firmy nejsou zařazeny v sektorech nefinančních podniků nebo finančních institucí. Tyto fyzické osoby - osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) - podnikají a pracují buď s placenými zaměstnanci nebo bez nich, tj. na vlastní účet (tato skupina osob se také označuje jako sebezaměstnaní (z angl. self-employed persons) a z této činnosti získávají tzv. smíšený důchod.

c) **Jednotlivce nebo skupiny jednotlivců, jejichž hlavní funkcí je spotřeba,** kteří však produkuje zboží (např. zeleninu, ovoce aj.) a nefinanční služby pro vlastní konečné užití.

d) **Osoby trvale žijící v institucích, které mají malé nebo žádné právo v ekonomickém a jiném rozhodování,** tj. osoby trvale žijící v domovech důchodců, dlouhodobě ležící pacienti v nemocnicích, členové náboženských řádů žijící v kláštorech a dlouhodobě odsouzení. U těchto osob se předpokládá, že vytvářejí dohromady jednu domácnost; tj. jednu institucionální jednotku.

Autor studie:

Ondřej Antoš, oantos@iinfo.cz

analytik finančního serveru Měšec.cz

Tel.: 244 003 123

www.mesec.cz